

Recensie

In de ban van Adri Duivesteijn

Het boek van het echtpaar Haase over de bestuurlijke carrière van Adri Duivesteijn bevat veel waardevolle informatie, maar de auteurs hebben zich te veel op sleptouw laten nemen door hun bewondering.

Door Herman Rosenberg

aan Van Otterloo wijdde (DHC 21 november). Opvallend is verder dat Duivesteijn vorige week, bij de drukbezochte presentatie van het boek in het stadhuis, gemiddoond opmerkte: "Zonder Gerard had dit gebouw er niet gestaan." Dat was ook een verwijzing naar de financiële constructies die Van Otterloo uitdacht om het stadhuis mogelijk te maken. Pas later, toen de gemeenteraad op instigatie

Naarmate het boek vordert, begint de vooringenomenheid van de schrijvers steeds meer te irriteren

van Duivesteijn de voorkeur gaf aan het ontwerp van Meier boven dat van Rem Koolhaas, veranderde Van Otterloo in een geharmanst tegenstander. Dat wordt dan weer wel goed beschreven in het boek.

Egocentrisme
Het is niet zo dat Duivesteijn er helemaal zonder kritiek af komt. De auteurs wijzen op zijn 'confronterende omgangsvormen' en egocentrisme. Hij had het bijvoorbeeld over 'mijn stadhuisplan'. Maar in het algemeen is het Adri die het terecht beter weet.

In de conclusie gaan de Haases op de knieën voor hun held in een devoot uitgezongen litanie. Hij opeerde 'omnavolbaar, onorthodox, fanatiek en effectief' en was 'een daadkrachtige, vasthoudende en strategische visionair met een missie'.

'Achterstand en achterstelling hief hij op'. 'En, o ja, Duivesteijn overschreed zijn budget, maar 'daar was alle reden voor'. Als klap op de vuurpijl volgt een bitter verwijt aan de PvDA. Toen ze Duivesteijn naar het Binnenhof haalden, hadden ze hem minimaal staatssecretaris moeten maken. Wim Kok durfde het niet aan. Den Uyl, ja Den Uyl, die had het wel geweten!

Was Duivesteijn dan geen groot en visionair bestuurder? Ja, dat was hij wel. Maar de sloppigheid's zijn te veel van hem zijn genaakt. 'In het boek zo ontspoort, is jammer. Er is jaren werk in gaan zitten en er staat ook veel waardevolle informatie in. Maar de auteurs hebben zich te veel op sleptouw laten nemen door hun bewondering. Het is bijvoorbeeld toe dat de tal van de twee weken geleden gestorven oud-wethouder Gerard van Otterloo in de beruchte stadhuisdiscussie niet goed uit de verf komt. Inderdaad, Duivesteijn was de man van het stadhuis van Richard Meier, de 'witte zwam' die neerstreekt in het verpauperde Spuikwartier.

Maar het was toch echt Van Otterloo die met het basisside kwam om een nieuw stadhuis (en bibliotheek) te bouwen op die plek. De schrijvers doen mistig over die ontstaansgeschiedenis. Tjiltingoten weten echter van de dagelijkse hoe een en ander heeft toegegaan; zie hierover onder meer de necrologie die Casper Postma vorige week in deze krant

Winifred en Annelies Haase, 'Adri Duivesteijn - Vanzelfsprekend maar niet normaal'. Prijs: € 20,00.

Met Louis Apol op expeditie naar Nova Zembla

Hij geldt als een van de kleinere meesters van de Haagse School. Maar in de Barentszee steeg Louis Apol tot grote hoogte, is nu te zien bij Museum Panorama Mesdag.

Door Herman Rosenberg

Het schip ligt er als een bevoren kunstwerk. Alles is van ijs geworden, zo lijkt het. Stagen en tuigge steken wit af tegen een sombere lucht. We kijken naar 'Een verlaten schip, ingevroren in het ijs' van de Haagse schilder Louis Apol (1850-1936) en huieren onwillekeurig. Het is bijna allemaal ijs wat er blinkt in de expositieruimte aan de voet van Mesdag's panorama. Het museum toont een uniek, want van overal en nergens bij elkaar gehaald overzicht van het werk dat Apol maakte op en na een vier maanden durende expeditie naar het Hoge Noorden in 1880.

"Dat was een bijzondere onderneming," vertelt conservator Suzanne Veldink. "De race naar de Noordpool was aan de gang en in Nederland wilde het Comité voor de Ijsvaart daaraan meedoen. Bovendien was er het historische gegeven van de tocht van Barentsz en Heemskerck en de overwintering op Nova Zembla. Er lag een deken van nationalisme en nostalgie over het project."

Maar ondanks die deken bleek het lastig voldoende geld in te zamelen voor de expeditie. Met als gevolg dat er geen stoomschip kon worden gebouwd, nodig om door ijsvelden te kunnen breken, maar slechts een schoener. Veldink: "Dat was een zelschip, dus eigenlijk verschillen de mogelijkheden niet veel met die van Barentsz en Heemskerck in 1596-1597. Maar dat Apol, een bekende schilder van wintergezichten, meeging, was wel weer een succes."

Scheepshond
Opvallend is dat de schilder medeede als volwaardig lid van de expeditie. Hij tekende zichzelf op een ijsvlakte, vergezeld van de

Louis Apol, 'Walrusjagers', 1880, aquarel. | Collectie Rijksmuseum

scheepshond 'Sailor'. De schilder is op dat zelfportret aan het tekenen, maar het geveer over zijn schouder wijst ook op andere bezigheden. Zoals jagen en het op afstand houden van ijsberen. Apol moest net als de andere deelnemers de wacht houden, inclusief een geregeld ijskoude klim naar het kraaiennest. De kapitein was tevreden. 'Apol tekent en schetst overal; zelfs op de jacht

verzuimt hij niet, zijn schetsboek mede te nemen,' noteerde de zeebok in zijn reisverslag. Apol maakte zo'n tweehonderd schetsen, aquarellen en gouaches (werk met dekkende waterverf). "Echt schilderen kon natuurlijk niet. Daarom gebruikte Apol andere technieken. Vooral de smeldrogende gouache was zeer geschikt," legt Veldink uit. Uiteindelijk zou de expeditie vooral artistiek

een succes worden. Door tegenslag werd de plek van Barentsz behouden. Nu is nooit bereikt. De meegebrachte gedenkplaquettes konden niet worden geplaatst. De schoener liep op een rif. Alleen door een deel van de voorraden overboord te zetten kon het schip worden gered. Maar er was schade. De kapitein besloot daarom de expeditie af te breken.

Toen hij weer thuis was, maakte Apol op basis van zijn schetsboeken schilderijen. Opvallend is dat juist die schetsen en aquarellen nu overtuigen, mede door het gemak en de spontaniteit waarmee ze zijn uitgevoerd. Er is ook één olieverfschets die aan bord is gemaakt, het schip onder een krans van noorderlicht. Ook die is met een impressionistische zwart gepenseeld. Die levendigheid ontbreekt op de 'officiële' schilderijen die Apol eenmaal weer thuis maakte. Een recensent merkte niet ten onrechte op dat hij 'witte verf' zag maar 'geen sneeuw'. Dat kwaliteitsverschil valt ook op als je deze ijsgezichten vergelijkt met wintergezichten van het Haagse Bos, die Apol maakte in de jaren vóór de poolexpeditie; een mooie selectie daarvan is opgenomen in het rijkelijk illustreerde begeleidende boek. Blijkaar was het moeilijk in de beschutting van het Haagse atelier met de kolenkachel snorrend op de achtergrond de ruigheid en kou van de noordelijke streken goed op het doek te brengen.

Goupi
Toch was de reis voor Apol een groot succes, omdat die hem extra bekendheid opleverde.

Louis Apol, 'De schilder, staande te tekenen...', 1880, aquarel. | Collectie Rijksmuseum

In 1886 sloot hij een lucratief contract met de bekende kunsthandelaar Goupil, gevestigd op de Plaats in Den Haag. Die had al eerder werk van hem verkocht, maar nu ging het hard met alleen al in 1887 vijftien verkochte schilderijen. In de lijst van meest verkochte schilders staat Apol op de tiende plaats.

Een bijzondere nabrander van de expeditie van 1880 kwam zestien jaar later. Apol schetste in opdracht van de Panorama-Maatschappij in Amsterdam een panorama van Nova Zembla en de Barentszee. Drie andere schilders werkten de schetsen uit tot een geheel dat qua omvang niet onderdeed voor Mesdag's groots blik op Scheveningen. Apol's Nova Zembla was tot 1901 te zien in een panoramagebouw dat ooit tegenover Artis stond. Daarna is het verloren gegaan, mogelijk bij een brand. Hoe het eruit heeft gezien is bekend van een reeks foto's in de Koninklijke Verzamelingen. Op basis daarvan is speciaal voor deze tentoonstelling een forse reconstructie van het panorama gemaakt. Een ding wordt duidelijk: Apol wist hoe hij zijn panorama moest opzetten. Het is een imposant geheel.

Louis Apol op Nova Zembla, 17m zondag 1 maart 2020, Museum Panorama Mesdag. Gelijktijdig publicatie door Suzanne Veldink. Uitgeverij: Scriptum Art. Prijs: € 20,00. Meer informatie: www.panorama-mesdag.nl

Opvallend is dat juist de schetsen en aquarellen nu overtuigen

Tere breisels en woeste kleuren

Kunstmuseum Den Haag presenteert een tentoonstelling met werk van Rob van Koningsbruggen, schilder van heftige kleuren en grillige vormen.

Door Margreet Holland

Kunstenaar Rob van Koningsbruggen (1948) werd bekend met zijn eigenzinnige schilderijen. In Kunstmuseum Den Haag is nu een tentoonstelling van zijn werk te zien over de periode 2003-2019. Sinds de jaren zeventig heeft Van Koningsbruggen regelmatig tentoonstellingen gehad in grote Nederlandse musea. Zijn werk is abstract, kleur speelt een grote rol. De verf is vaak pasteus en in verschillende lagen aangebracht, soms met vegen van brede kwasten, soms met dunne siertjes verf, zo uit de tube.

"De schilderijen van Van Koningsbruggen zijn weerbarstig, er zit enorm veel spanning in zo'n doek," zegt museumdirecteur Benno Tempel over het werk. "Niemand durft met kleur te doen wat hij doet. Telkens weer is het zien van een schilderijen van Van Koningsbruggen een ervaring, eerst ben je uit het veld geslagen, vervolgens kruip je het onder de huid en krijg je het niet meer uit je hoofd."

Ook in het dagelijkse leven is Van Koningsbruggen een 'enfant terrible'. In 2006

Zonder titel, 2017.

stak hij een projectverbaan in brand dat het uitzicht vanuit zijn woning in het dorpje Den Oever (Noord-Holland) wilde verkopen en met de bouw van nieuwe huizen en de

Ook in het dagelijkse leven is Van Koningsbruggen een enfant terrible

aanleg van een dijk. Hij gaf zichzelf aan en zat vijf maanden in de gevangenis. In 2012 werd hem de toegang tot het Stedelijk Museum in Amsterdam ontzegd omdat hij dreigde over de schilderijen van Martine Dumais en Luc Tuymans te urineren. Toen het Stedelijk hem weer wilde toelaten, schreef de schilder in een e-mail dat hij dan wel met Heineken-ontvoerder Willem Holleeder langs zou komen. Hierop werd hem de toegang tot het museum opnieuw ontzegd. Het Stedelijk Museum had toen al zeventien werken van hem in de collectie.

Lang haar
Van Koningsbruggen ging in 1970 naar de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten in Den Haag, waar hij al na een paar maanden werd weggestuurd omdat zijn haar te lang

Rob van Koningsbruggen, Zonder titel, 2017, olieverf op doek, 50 x 65 cm. | Collectie: Kunstmuseum Den Haag (langdurige bruikleen)

was. Hij ging naar de Vrije Academie waar hij kon maken wat hij wilde. Hij maakte tekeningen waarbij hij allerlei belemmeringen verzon door bijvoorbeeld zijn arm maar beperkt te laten bewegen om zo een persoonlijk handschrift te vermijden. Rond 1974 begon hij met het maken van zijn 'schuifschilderijen'.

Hij zette verf op één doek en schoof daar een tweede doek overheen, waarbij er automatisch evenwijdige banen van verf op beide doeken ontstonden die hij als een tweeluik of verluik presenteerde. Het ene doek was de 'kwast' voor het andere. De werken van Van Koningsbruggen zijn al-

lemaal zonder titel. Twee werken op de tentoonstelling springen eruit omdat ze sterk aan het werk van Mondriaan en Van Doesburg doen denken, met alleen de primaire kleuren en wit. De vierkante doeken zijn in elkaar geschoven en diagonaal opgehangen.

Breiwerk
Aan het begin van de tentoonstelling bevindt zich aan de rechterkant, vlak voor de entree, een kleine zaal. Het beste is om daar pas terug te keren als je die kleurrijke geweld van de schilderijen uit de grote zaal verwerkt hebt. Er hangt werk uit de beginperiode, onder meer een aandoenlijk breiwerkje achter perspex, dat nog aan de breimaalder zit. Van Koningsbruggen maakte het vlak na zijn academiëtijd, rond 1972. In die periode probeerde hij het ritme van zijn breisels over te brengen in een aantal tekeningen. Hij tekende de golfbewegingen van de draad met inktlijnen op papier (gebreide structuren), later werden dat woorden die hij eindeloos in een zorgvuldig handschrift en met Oost-Indische inkt herhaalde: 'recht, schuin, schreef'. Nog later werden het bijna gedichten: 'krib, lijk, slaakt, in, el, alles'. Het gekriebel van de letters heeft iets teders. Het komt bij je binnen en valt bijna niet te rijmen met zijn woeste schilderijen.

Rob van Koningsbruggen, 17m zondag 23 februari 2020, Kunstmuseum Den Haag. Meer informatie: www.kunstmuseum.nl